

Avdelningen för regelarbete och expertstöd
Ruth Carlsson, 08-730 94 14
arbetsmiljoverket@av.se

Konsekvensutredning

Sammanfattning

Arbetsmiljöverkets förslag till revidering av AFS 1998:1 om belastningsergonomi förtydligar riskbedömning av hälsofarliga och onödigt tröttande belastningar samt förenklar och minskar antalet föreskrifter. Revideringen innebär ingen förändring av kravnivåerna utifrån gällande regler. Regler om belastningsergonomi har funnits sedan 1983 då föreskrifter om arbetsställningar och arbetsrörelser trädde i kraft. Föreskrifterna AFS 2000:1 om manuell hantering som är ett förtydligande av direktivet 90/269/EEG om minimikrav för hälsa och säkerhet vid manuell hantering av laster där det finns risk för att arbetstagare drabbats av skador, särskilt i ryggen, lyfts in i föreskrifterna om belastningsergonomi. Totalt har antalet paragrafer minskat och en författning har upphävts.

Krav på riskbedömning finns redan i föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete AFS 2001:1 och de administrativa kostnaderna för företagen finns beräknade. En paragraf om riskbedömning med fokus på belastningsergonomi kan i vissa fall ge ökade administrativa kostnader för företagen. Men avsikten är att den föreslagna paragrafen ska leda till ett mer systematiskt arbete med att identifiera, bedöma och åtgärda risker för belastningsbesvär inom alla näringsgrenar, branscher och företag och därmed minska kostnaderna för belastningsbesvär.

Kostnaderna för att uppfylla föreskrifterna och åtgärda de risker som finns på arbetsplatserna varierar mellan branscher och olika verksamheter. Regler har funnits sedan 1983 när de första föreskrifterna om arbetsställningar och arbetsrörelser trädde i kraft. Konsekvenserna för företagen har redan då beskrivits. Reglerna och kravnivåerna har en nationell acceptans och åtgärder har vidtagits utifrån dessa. Exempel på kostnader beskrivs ändå här för att ge ett helhetsperspektiv på kostnader och intäkter för bättre ergonomi.

Beskrivning av problemet

En bindande paragraf om riskbedömning med fokus på belastningsergonomi införs. Detta sker dels för att föreskrifterna ska följa den struktur som Arbetsmiljöverket använder i sina författningar, dels för att det har visat sig svårt för arbetsgivarna att på ett strukturerat sätt bedöma riskerna för belastningsbesvär. Det senare innebär att åtgärder för att förebygga eller minska riskerna också uteblir. Riskkällor för belastningsbesvär kan vara lätta att upptäcka, men riskernas allvarlighetsgrad kan vara svårare att bedöma. Hur allvarlig risken är beror på den dos av belastning en enskild individ utsätts för och hur belastningen är fördelad. Belastningsdosen i sin tur påverkas av en rad faktorer i ett samspel mellan arbetstagaren, organisationen och tekniken (MTO). En paragraf som förtydligar bedömningen, underlättar för arbetsgivaren att se brister och risker och därmed finna lösningar för att förebygga belastningsbesvär på arbetsplatserna.

Föreskriften om manuell hantering AFS 2000:1 lyfts in i föreskrifterna om belastningsergonomi vilket innebär en förenkling av regelverket. Direktivet 90/269/EEG om minimikrav för hälsa och säkerhet vid manuell hantering av laster där det finns risk för att arbetstagare drabbats av skador, särskilt i ryggen är då genomfört.

Arbetsmiljölagen ändrades 2009 då lagen anpassades för att bättre genomföra EU:s byggplatsdirektiv 92/57/EEG. Detta medförde att 9 och 10 §§ i föreskrifterna om belastningsergonomi, AFS 1998:1, behövde ändras.

Direktivet 90/269/EEG om minimikrav för hälsa och säkerhet vid manuell hantering av laster där det finns risk för att arbetstagare drabbats av skador, särskilt i ryggen, är under omarbetning. Ett utkast har färdigställts och det omfattar även direktivet 90/270/EEG om minimikrav för hälsa och säkerhet vid arbete vid bildskärm. Med anledning av det pågående direktivarbetet har denna revidering av föreskrifterna om belastningsergonomi begränsats.

Beskrivning av alternativa lösningar

Ett alternativ till att införa en paragraf om riskbedömning av belastningsergonomiska förhållanden är att som tidigare använda paragrafen om riskbedömning i AFS 2001:1 om systematiskt arbetsmiljöarbete. Detta alternativ ger inget förtydligande eller hjälp för arbetsgivarna i att bedöma risker för belastningsbesvär. Ett annat alternativ är att informationen finns på hemsidan eller i en broschyr som arbetsgivarna kan ha som stöd. Men det har visat sig att ergonomiska problem lätt avfärdas med att man använder sunt förnuft och därför inte systematiskt fördjupar riskbedömningen på

arbetsplatsen. Det medför att genomgripande förändringar för att minska riskerna inte kommer tillstånd, särskilt inte i mindre företag. Riskbedömningar med fokus på belastningsergonomi behöver därför preciseras i föreskrifter. En paragraf som preciserar riskbedömning underlättar även tillsynen.

Det är nödvändigt att revidera paragraferna som berörs av de ändringarna i arbetsmiljölagen som gjordes med anledning av ändringar i byggplatsdirektivet. Då infördes bestämmelserna i huvudsak in i arbetsmiljölagen.

Uppgift om antalet berörda arbetstagare

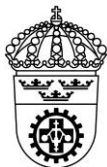
Samtliga arbetstagare i landet berörs av föreskrifterna. Även skolelever omfattas av föreskrifterna och arbetstagare som arbetare i arbetsgivarens hem är berörda efter ändringen i arbetsmiljölagen 2008. Enligt Arbetsmiljöverkets statistik på aktiva arbetsställen är antalet anställda i november 2010 drygt 4 miljoner.

Det framgår i Arbetsmiljöundersökningen 2009 att nästan hälften av antalet sysselsatta uppger att de har kroppsligt ansträngande arbete i viss mån eller mer. Lika många uppger att de har ensidigt upprepade arbetsrörelser.

Uppgift om vilka grupper som berörs

Alla branscher och näringsgrenar berörs av föreskrifterna. Den största andelen anställda finns inom näringsgrenarna fastighetsbolag, uthyrnings- och företagstjänster. Dessa omfattar allt från konsulter och bemanningsföretag till lokalvårdare. Därefter kommer parti- och detaljhandel samt utbildning, forskning och utveckling. Inom näringsgrenarna fastighetsbolag, uthyrnings- och företagstjänst finns flest antal arbetsställen d.v.s. många småföretag.

Arbetsmiljöundersökningen 2009 visar att undersköterskor, vårdbiträden och personliga assistenter är de yrkesgrupper bland kvinnorna som uppger att de lyfter mest och har påfrestande arbete. Bland männen är det byggnads- och anläggningsarbetare, maskinoperatörer och monteringsarbetare.

Uppgift om antalet företag som berörs

Antalet företag var 976 790 år 2009. Största andelen (957 457) var småföretag med färre än 20 anställda. Av dessa hade drygt 720 000 företag inga anställda och berörs därför inte av föreskrifterna. Totalt berörs 236 724 företag med färre än tjugo anställda och 19 333 företag med tjugo anställda och fler. Vid beräkning av de administrativa kostnaderna för företagen har inte offentlig förvaltning räknats in.

Beskrivning av förslaget område för område

Tillämpningsområde

Beskrivning av förslaget

Paragraferna 7-12 §§ i nu gällande föreskrifter AFS 1998:1 om belastningsergonomi handlar om ansvar för andra än arbetsgivaren. Paragraferna har tagits bort i det reviderade förslaget, men de ingår i paragrafen om tillämpningsområdet.

Fördelar med förslaget

Det blir tydligt och klart att reglerna gäller enligt arbetsmiljölagens tillämpningsområde. Revideringen innebär ett minskat antal paragrafer men att samma skyddsnivå bevaras.

Kostnader och andra följder av förslaget

Revideringen av paragrafen om tillämpningsområdet innebär inga administrativa kostnader för företagen. Arbetsmiljölagen har ändrats så att även arbete i annans hem omfattas. Det innebär att arbetsgivare som anställer arbetstagare att arbeta i hemmet behöver sätta sig in i regelverket och uppfylla föreskrifterna. De administrativa kostnaderna för dessa arbetsgivare är svåra att bedöma men berör ett fåtal personer. Möjligheten till skattereduktion för hushållsarbete gör att man anlitar företag istället för att själv anställa. Småföretag som utför arbete i annans hem är inkluderade i kostnadsberäkningarna nedan.

Riskbedömning

Beskrivning av förslaget

Paragrafen beskriver processen för att undersöka arbetsförhållandena ur ett belastningsergonomiskt perspektiv och för att bedöma risken för belastningsbesvär. Orsaksförhållandena till belastningsbesvär är komplexa och därför behöver en bedömning ske ur ett helhetsperspektiv, vilket även framkommer i paragrafen.

I en pilotstudie om hur föreskrifterna om belastningsergonomi tillämpas (Rapport 2003:10) framkom att det ofta saknas systematik i att arbeta med ergonomiska förbättringar. En paragraf om riskbedömning med fokus på belastningsergonomi behövs för att lättare komma fram till effektiva åtgärder.

Fördelar med förslaget

Riskbedömning ingår det systematiska arbetsmiljöarbetet. Paragrafen förtydligar för företagen hur detta görs med fokus på belastningsergonomi. Paragrafen är ett stöd och en hjälp för att genomföra bedömningar av belastningar som kan innebära risk för ohälsa och olycksfall. I direktivet 90/269/EEG om minimikrav för hälsa och säkerhet vid manuell hantering av laster där det finns risk för att arbetstagare drabbats av skador, särskilt i ryggen ingår riskbedömning av manuell hantering. En särskild paragraf om riskbedömning genomför direktivet på ett tydligare sätt.

Kostnader och andra följder av förslaget

Krav på skriftliga riskbedömningar och handlingsplaner finns redan idag i AFS 2001:1 om systematiskt arbetsmiljöarbete som är ett genomförande av ramdirektivet 89/391/EEG. En skyldighet för arbetsgivaren att undersöka arbetsförhållanden ur ett ergonomiskt perspektiv kan innebära en ökad administrativ kostnad för företaget och med att processen förtydligas men kan också underlätta för arbetsgivaren att finna förebyggande åtgärder. De flesta företag har någon form av ogynnsamma belastningar som behöver uppmärksammas och bedömas. En ökad följsamhet med bättre förebyggande arbete leder också till färre belastningsskador.

Att undersöka arbetsförhållandena, identifiera risker och bedöma riskernas allvarlighetsgrad kan beräknas till ungefär 30 minuter för en arbetsgivare och en arbetstagarrepresentant i ett litet företag. I ett större företag med flera arbetsplatser blir den sammanlagda tiden längre, ca 60 minuter. Se tabell nedan. Kostnaden är beräknad för en gång per år, vilket kan vara den extra tid företag får lägga ned för att genomföra en systematisk riskbedömning med fokus på belastningsergonomi. Lönekostnaden multipliceras med två för att både arbetsgivare och arbetstagare deltar.

Tiden för att upprätta handlingsplaner är en del i det systematiska arbetsmiljöarbetet och redovisas inte här.

Segment	Population	Tid	Lön	Kostnad
1-9 anst.	188 468	30 min	2x 257:-/h	48 436 276:-
10-49 anst.	34 525	60 min	2x 257:-/h	17 745 850:-

Manuell hantering

Beskrivning av förslaget

Föreskrifter om manuell hantering AFS 2000:1 lyfts in i föreskrifterna om belastningsergonomi. Genom paragrafen genomförs direktivet 90/269/EEG om minimikrav för hälsa och säkerhet vid manuell hantering av laster där det finns risk för att arbetstagare drabbats av skador, särskilt i ryggen.

Fördelar med förslaget

En författning upphävs och kraven på förebyggande åtgärder mot belastningsbesvär blir samlade. Detta innebär en förenkling för företagen.

Kostnader och andra följder av förslaget

Paragrafen om manuell hantering finns redan idag och innebär inga administrativa kostnader för företagen, men eventuellt andra kostnader där åtgärder behöver vidtas. Enligt paragrafen ska i första hand belastningen minska genom att manuell hantering undviks. Det ska ske genom organisatoriska åtgärder och genom användning av tekniska/mekaniska hjälpmedel. Detta kan innebära investeringar för företagen. Ett hjälpmedel varierar i pris från 10 000 kr för en lyftvagn till 150 000 kr för lyftanordningar. Organisatoriska åtgärder är svåra att bedöma kostnaderna för. Åtgärderna kan variera och de kan vara allt från att en produktion läggs om eller automatiseras till att ett litet delmoment i en arbetsuppgift ändras.

Att investera i hjälpmedel är också lönsamt. Det kan vara nödvändigt för ett företag att investera i hjälpmedel om bördan är så tung och att en person inte orkar hantera den manuellt. Om hjälpmedel används i stället för att två personer ska hantera bördan blir kostnaderna för att köpa hjälpmedel billigare än lönekostnaden. Vid montering av produkter t.ex. en bil, är ett hjälpmedel som lyfter och balanserar en lönsam investering. Det blir dyrt om plåten på bilen skadas för att arbetstagaren inte orkar lyfta och hålla manuellt och samtidigt montera. Hjälpmedel kan också skaffas för att förebygga besvär hos arbetstagaren t.ex. i en terminal där bördorna inte är tunga men hanteras frekvent. Kostnaden ska då jämföras med vad sjukskrivningar och dåliga arbetsmiljöförhållanden kostar företaget. Kostnaden för en vakuumlift ligger kring 50 000 kr, vilket motsvarar lönekostnaden för en vikarie i ca 24 dagar beräknat på 257kr i timmen).

Övriga paragrafer

Beskrivning av förslaget

Paragraferna om arbetsställningar och arbetsrörelser, repetitivt arbete, handlingsutrymme och kunskaper är oförändrade. Paragrafen om kunskaper är ett genomförande av direktivet 90/269/EEG. Paragraferna är nationella

regler som har högre standard än direktivet men som redan länge har tillämpats och genomförts och medför således inga extra kostnader. Regler med denna skyddsnivå infördes redan 1983 när föreskrifterna om arbetsställningar och arbetsrörelser trädde i kraft. En sänkning av skyddsnivån skulle däremot medföra kostnader för individen, företaget och samhället.

Fördelar med förslaget

Ett arbete har startat med ett nytt ergonomidirektiv. Syftet är att omfattningen på detta blir bredare. Regleringen närmar sig de skyddsnivåer som finns i de svenska reglerna. Revideringen av dessa föreskrifter har begränsats eftersom om och när ett nytt direktiv kommer till stånd måste en större revidering genomföras. Det nya direktivet planeras även omfatta arbete vid bildskärm.

Kostnader och andra följder av förslaget

Paragraferna innebär inga administrativa kostnader för företagen, men andra kostnader kan vara aktuella. För att uppfylla paragraferna kan företaget behöva vidta en del åtgärder. Åtgärder för att förbättra ergonomin kan även förbättra effektivitet och kvalitet på varor och tjänster. Som ett exempel kan nämnas arbetsplatser med höj och sänkbara arbetsbord. De ger möjlighet till variation och rörelse med förbättrad cirkulation som följd, ökad vakenhetsgrad och bättre anpassning utifrån arbetsuppgiften t.ex. kraftutveckling eller synavstånd. Kostnaderna kan här vägas mot en ökad prestation.

Arbetsväxling eller arbetsutvidgning som sätt att undvika repetitivt arbete kan innebära kostnader i ett initialt skede när arbetstagare ska lära sig flera arbetsuppgifter. Men kan även betyda att produktionsflödet inte är så känsligt för frånvaro om flera kan utföra arbetsuppgifterna.

Kravet på att arbetsgivaren ska se till att arbetstagaren har tillräckliga kunskaper innebär att anställda ska ges möjlighet att lära sig använda hjälpmedel, få kännedom om risker och ges möjlighet att praktiskt träna in en skonsam arbetsteknik. En timmes ergonomiutbildning per anställd och år ger en kostnad på 1 miljard för 4 miljoner anställda med en lönekostnad på 257 kr/timme.

Belastningsergonomiska faktorer påverkar prestationsförmågan hos individer. Åtgärder som vidtas för att förbättra de ergonomiska förhållandena för anställda bidrar även till att prestationen höjs. Forskning har visat att åtgärder för bättre ergonomi även ger ökad kvalitet. Om en förändring leder till en ökad produktivitet på 10 % i ett företag med en omsättning på 100 miljoner blir överskottet 10 miljoner. Förbättringar av ergonomiska förhållanden är alltså inte bara en kostnad utan bidrar även till ökad produktivitet, ökad kvalitet och bättre hälsa för de anställda.

Jämförelse av konsekvenser för de övervägda regleringsalternativen

Nära hälften (4323) av alla (9075) anmälda arbetssjukdomar 2010 uppgavs vara orsakade av belastningsfaktorer. Enligt "Samhällsekonomiska kostnader för arbetsmiljöproblem" (Rapport 2010:2) består kostnaderna för arbetssjukdomar främst av produktionsbortfall och medicinsk rehabilitering. Kostnaderna för produktionsbortfall drabbar inte bara arbetsplatsen utan även hemmet. Det är svårt att kunna redovisa direkta kostnader för en arbetsskada då samhället, företaget och individen drabbas på olika sätt. Kostnaderna för produktionsbortfall fördelas främst på individen och arbetsgivaren. Den medicinska rehabiliteringen ligger främst på landstingen. Den arbetsinriktade rehabiliteringen finansieras till stor del genom statliga skatter men även arbetsgivaren. Enligt rapporten är ett sätt att påverka arbetsskadorna att utforma lagar och regler, öka följsamheten samt öka kunskaperna om risker i arbetslivet.

Konsekvenserna av att inte förtydliga kraven på riskbedömning med fokus på belastningsergonomi, är att många effektiva åtgärder för att förebygga ohälsa och olycksfall uteblir. Minskning av antalet föreskrifter underlättar för användarna att ta del av reglerna.

Bedömning av om föreskrifterna överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Direktivet om manuell hantering av laster omfattas av paragraferna om manuell hantering, riskbedömning och kunskaper. Övriga paragrafer regleras inom ramdirektivet om arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (direktiv 89/391/EEG). Syftet med detta är att initiera åtgärder för arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet genom att undvika risker, utvärdera risker som inte kan undvikas, bekämpa risker vid källan, anpassa arbetet till den enskilde samt ta hänsyn till den tekniska utvecklingen.

Uppgift om vilken tidsåtgång föreskrifterna kan föra med sig för företagen

Att bedöma risker för belastningsbesvär är en del i det systematiska arbetsmiljöarbetet enligt AFS 2001:1. Den tid det kan medföra att lägga extra fokus på belastningsergonomi har beräknats till en halvtimme för ett litet företag och en timme för ett större.

Uppgift om vad föreskrifterna innebär för företagens administrativa kostnader

Föreskrifterna om belastningsergonomi AFS 1998:1 och om manuell hantering AFS 2000:1 innebär inga administrativa kostnader. I det nya förslaget tillkommer administrativa kostnader för en dokumenterad riskbedömning och en skriftlig handlingsplan. Dessa administrativa kostnader som redovisats här är också en del i det systematiska arbetsmiljöarbetet enligt AFS 2001:1.

Uppgift om vilka förändringar i verksamheten som företagen kan behöva vidta

Föreskrifterna ställer inga krav på förändringar i verksamheten hos företagen. Reglerna har redan funnits länge och är etablerade inom arbetslivet.

Bedömning av i vilken utsträckning föreskrifterna kan komma att påverka konkurrensförhållandena för företagen

Föreskrifterna gäller alla företag och påverkar inte konkurrensförhållandena.

Bedömning av om föreskrifterna kan komma att påverka företagen i andra avseenden

Föreskrifterna bedöms inte påverka företagen i andra avseenden.

Bedömning av om särskilda hänsyn behövs när det gäller tidpunkten för ikraftträdande

Föreskrifterna bör träda i kraft så snart som möjligt och inga särskilda hänsyn behövs.

Bedömning av om det finns behov av speciella informationsinsatser

I samband med att föreskrifterna träder i kraft behövs informationsinsatser till arbetsgivare, arbetstagare och företagshälsovård för att öka kunskapen om riskbedömning. Arbetsmarknaden parter är här en viktig aktör.

Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas till små företag vid reglernas utformning

Särskild riktad information till småföretag är viktigt. Många småföretag har arbeten som innebär risker för belastningsbesvär, däribland företag som utför arbete i annans hem. Informationen kan visa på enkla sätt att uppfylla föreskrifternas krav på t.ex. riskbedömning och ge goda exempel på lösningar som motiverar till förebyggande åtgärder.

Motivering till eventuell straffsanktionering respektive sanktionsavgifter

Föreskrifterna innehåller inga straffsanktioneringar eller sanktionsavgifter.

Redovisning av hur mäns och kvinnors skilda förhållanden i arbetslivet beaktas

I paragrafen om riskbedömning ingår att beakta arbetstagarnas individuella förutsättningar bland annat med hänsyn kön och de skilda fysiska förutsättningar som det innebär. Belastningsbesvär är vanligare bland kvinnor än bland män. Inom t.ex. vård och omsorg är arbetet kroppsligt tungt och påfrestande. Inom vården finns även andra påverkande faktorer som ökar risken för belastningsbesvär så som psykisk belastning, oregelbunden arbetstid, mm. vilket innebär att bilden blir komplex. Många kvinnor uppger även att de har repetitiva arbeten inom t.ex. handel och städ. Ett förtydligande av att bedöma riskerna för belastningsbesvär är viktigt för att ge förutsättningar för ett bra förebyggande arbetsmiljöarbete, särskilt inom de branscher där många kvinnor arbetar. I paragrafen om manuell hantering ingår att man ska beakta om arbetstagaren är fysiskt lämpad för en arbetsuppgift som innebär manuell hantering.

Redovisning av beröringspunkter med annan lagstiftning och andra myndigheter särskilt av konsekvenser för yttre miljön

Kopplingen till EU direktivet har beskrivits ovan. Beröringspunkter med övriga myndigheter eller konsekvenser för yttre miljön finns inte i förslaget.

Uppgift om kontaktperson på Arbetsmiljöverket

Ruth Carlsson, avdelningen för regelarbete och expertstöd telefon 08-730
9414, e-post ruth.carlsson@av.se.